

УКРАЇНА ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВОСУДДЯ: КАТАЛІЗАТОР ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

ПРОКОДЯНЧИК Святослав Сергійович - здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Харківський національний університет внутрішніх справ

<https://orcid.org/0009-0003-3346-5533>

ДАВИДЕНКО Вікторія Леонідівна - професорка кафедри кримінального права та кримінології, доцентка, кандидатка юридичних наук, Харківський національний університет внутрішніх справ

<https://orcid.org/0000-0002-8175-7026>

УДК 343.98

DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.3.22>

Світовий правопорядок – це мета, до якої прагнуть усі демократичні держави. Створення безпечного суспільства, забезпечення ефективної дипломатії та прозорої транскордонної взаємодії є ключовими цінностями, до яких намагається наблизитися міжнародна спільнота.

Історія зберігає приклади грубих порушень прав людини в умовах антидемократичних режимів. Не стерлися з пам'яті й періоди гострої міжнародної напруги, які загрожували мирному співіснуванню людства. Такі кризи у звичному перебігу життя змусили світ шукати ефективні способи протидії подібним викликам. Саме так почалося формування міжнародних організацій, створення правозахисних та моніторингових структур, а також розвиток системи міжнародного правосуддя.

В умовах російської агресії Україна як держава, що захищає власний суверенітет і територіальну цілісність, дедалі активніше звертається до міжнародних судових інституцій для реалізації права на правосуддя та притягнення винних до відповідальності. Попри складнощі в доступі до міжнародного правосуддя, правові й технічні бар'єри, а також проблеми з імплементацією рішень міжнародних судових установ, українська сторона докладає максимум зусиль для створення прозорої та ефективної системи правового захисту на міжнародному рівні.

У статті проведено сучасний аналіз міжнародного та національного законодавства, зроблено акцент на важливості вивчення основних норм міжнародного кримінального права,

що дозволяють спрогнозувати динаміку наближення національного законодавства до світових стандартів та надання рекомендацій для оптимізації та пришвидшення цього процесу.

Значна увага присвячена дослідженню особливості звернення до міжнародних судів; виявлені основні проблеми, що виникають у процесі такого звернення; проаналізовані зміни до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України в контексті доступу до міжнародного правосуддя; надано рекомендації для формування механізмів вирішення означених проблем.

Досліджено етичний критерій суддівської діяльності. Звернено увагу на міжнародні стандарти регуляції поведінки та доброчесності суддів, як основних гарантів незалежного правосуддя.

Сучасна міжнародна судова система потребує комплексного вдосконалення — як у частині розширення юрисдикції й спрощення процедур звернення, так і в аспекті гарантування виконання ухвалених рішень. Лише посилення координації між міжнародними установами, розвиток дієвих механізмів примусу та забезпечення рівного доступу до правосуддя для всіх учасників міжнародного співтовариства дозвлять реалізувати базовий принцип верховенства права й утвердять міжнародний правопорядок, побудований на повазі до прав людини й мирному розв'язанні конфліктів.

Ключові слова. Міжнародне правосуддя, Міжнародний кримінальний суд, ратифікація, імплементація, міжнародний договір, національне законодавство, злочини, правопорядок.

Постановка проблеми

Міжнародна судова система є доволі розгалуженою й представлена низкою інституцій, таких як Міжнародний суд ООН, Міжнародний кримінальний суд, арбітражні трибунали та спеціальні суди *ad hoc*. Однак, попри цю розвинену інституційну мережу, усе ще залишається проблема ефективного доступу держав і окремих осіб до судового захисту. Статут ООН 1945 року разом із Декларацією про принципи міжнародного права 1970 року закріплюють імперативну норму, яка передбачає обов'язок розв'язувати міжнародні спори мирним шляхом, зокрема, через звернення до міжнародних судових органів. Але ці нормативні положення не лише гарантують можливість реалізації права на судовий захист, а й породжують низку труднощів.

Однією із проблем є надмірна фрагментація міжнародного правосуддя та нестача уніфікованого механізму звернення. Чинна система має складні юрисдикційні обмеження, недостатньо чітко визначені процесуальні механізми для фізичних осіб і юридичних осіб, а у деяких випадках — навіть для держав. Це ускладнює реалізацію права на судовий розгляд у міжнародній площині, робить процедури затяжними та дорогими, а також знижує рівень довіри до міжнародного правосуддя загалом.

У зв'язку з цим постає гостра необхідність у розробці механізмів глибокої інтеграції в міжнародний простір правосуддя. По-перше, йдеться про посилення координації між різними міжнародними судовими установами для уникнення дублювання юрисдикцій та виникнення конфліктів рішень. По-друге, важливо розробити прозорі й доступні для розуміння процедури звернення, що дозволило б як державам, так і окремим громадянам реалізувати своє право на правосуддя без надмірних технічних або фінансових бар'єрів.

Такий комплексний підхід сприяв би підвищенню ефективності функціонування міжнародних судових інституцій і наблизив би систему міжнародного правосуддя до базового принципу доступності й справедливості. Зрештою, розбудова більш інтегрованої й відкритої системи міжнародного пра-

восуддя стане важливим кроком для забезпечення верховенства права в глобальному масштабі та сприятиме сталому розвитку міжнародного правопорядку.

Стан дослідження проблеми

Предмет наукового дослідження різних аспектів доступу до міжнародного правосуддя. Серед них можна виділити дослідження особливостей звернення до міжнародних судових установ. Виявлення перешкод для звернення на національному рівні з подальшою розробкою рекомендацій для їх подолання.

Значний внесок у вивчення цієї тематики зробили такі дослідники, як О. Бандурка, А. Берш, О. Бондаренко, О. Броневицька, М. Буроменський, А. Вознюк, О. Литвинов, Ю. Орлов, Е. Кузьмін, М. Пахнін та інші.

Дослідження також охоплюють аналіз норм міжнародного, міжнародного кримінального права та національного законодавства.

Але так чи інакше виникає потреба в проведенні сучасного комплексного дослідження та аналізу перспектив зближення національного законодавства із міжнародним.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є аналіз позицій України у сфері міжнародного правосуддя, а також розробка механізмів для більш повної інтеграції нашої держави в простір міжнародного судочинства. Дослідження спрямоване на визначення основних пересторог та шляхів їх подолання, що виникають у процесі зближення України та Європейського співтовариства в питання здійснення єдиного кримінального правосуддя за злочини, що були визнані найтяжчими та тими, що викликають глибоке занепокоєння у світі.

Для досягнення цієї мети необхідно виконати такі завдання: дослідити основні зобов'язання України, у питанні міжнародного судочинства; виявити основні перешкоди, що виникають на шляху гармонізації національного законодавства з міжнародними нормативними актами; проаналізувати перспективу імплементації положень норм

міжнародного права в систему національного законодавства.

Виклад основного матеріалу

Міждержавні конфлікти та суперечки є невід'ємним атрибутом співіснування держав. У темні часи будь-які непорозуміння вирішувалися за «принципом права сили», що ставало причиною затяжних війн з масштабними руйнуваннями та сотнями скалічених доль та втрачених життів. Сьогодні ж у добу поваги до прав людини міжнародне товариство закликає всіх тих, для кого життя та здоров'я людей, стан миру та порядку є найвищими соціальними цінностями до мирного вирішення конфліктів із застосуванням переговорних процедур або судового розгляду.

Частина 1 статті 33 Статуту Організації Об'єднаних Націй прямо проголошує, що сторони, які беруть участь у будь-якому конфлікті, продовження якого могло б загрожувати підтримці міжнародного миру й безпеки, повинні насамперед намагатися вирішити конфлікт шляхом переговорів, обстеження, посередництва, примирення, арбітражу, судового розгляду, звертання до регіональних органів або угод чи інших мирних засобів на власний вибір. Такий підхід вводить у правову культуру нову парадигму на чолі з «принципом сили права». Така ж позиція підкріплена Декларацією про принципи міжнародного права 1970 року [1, 2].

Повномасштабне вторгнення розв'язане росією у лютому 2022 року показало справжні наміри, що ідуть у розріз з європейськими цінностями, та спричинило глобальну гуманітарну та правову катастрофу. Такий стан справ змусив Україну стати на шлях звернення до міжнародних судових установ та докорінно переглянути свій підхід щодо перспективи участі в їх роботі. Можливість звернення за судовим захистом стала гарантією, але водночас викликом. Адже відсутність чіткого алгоритму звернення ускладнює реалізацію права на судовий захист у міжнародній площині.

У зв'язку з цим актуальним є створення дієвих механізмів глибшого залучення до міжнародного правового простору. Мова йде про посилення взаємодії між різними

міжнародними судовими органами, що допоможе уникнути дублювання їхньої компетенції та розбіжностей у прийнятих рішеннях. Для цього доцільно розробити чіткі й доступні для розуміння процедури звернення, аби як держави, так і окремі особи могли реалізувати своє право на справедливий розгляд справи без надмірних технічних чи фінансових ускладнень.

Підтримуємо точку зору І.О. Верби, яка виділяє основні характеристики міжнародних стандартів права на доступ до правосуддя, серед яких їхнє закріплення в міжнародних нормативно-правових документах; універсальний характер; обов'язковість для всіх держав, які визнають їх на офіційному рівні; розрахунок на багаторазове застосування; визнання еталоном забезпечення прав людини; відображення належного, бажаного обсягу прав і свобод людини; вплив на реалізацію та захист прав людини [3, с. 66].

Говорячи про ознаки стандартів звернення до органів міжнародного правосуддя доречно згадати про юрисдикцію міжнародних судів, адже деякі з них мають обмежену компетенцію. Зокрема, відповідно до статті 5 Римського статуту Міжнародного кримінального суду 1998 року, юрисдикція Міжнародного кримінального суду (далі МКС) поширюється лише на найтяжчі злочини, що становлять загрозу для всієї міжнародної спільноти. До таких належать злочини геноциду, злочини проти людяності, воєнні злочини та злочин агресії [4]. Однак, не все так однозначно, як може здаватися на перший погляд. Римський статут не містить чітких і вичерпних критеріїв щодо визначення, чи підпадає той чи інший злочин під юрисдикцію Суду. Остаточне рішення щодо підсудності залишається на розсуд суддів, що створює можливості для суб'єктивних підходів і, в окремих випадках, маніпуляцій.

Це може призводити до відмов у відкритті проваджень без чітко обґрунтованих причин. Саме тому розширення юрисдикції міжнародних судів є перспективним напрямом, який здатен забезпечити доступ до правосуддя для тих суб'єктів, що наразі позбавлені такої можливості. Окрім того, Міжнародний кримінальний суд має обмежену

юрисдикцію щодо злочинів, вчинених на території держав, які не є сторонами Римського статуту або відмовляються від його виконання.

Також існують проблеми з виконанням рішень МКС, коли країни, що є сторонами конфліктів, відмовляються виконувати накази суду. А окремі держави, зокрема США, Росія, Китай та інші, не визнають юрисдикцію МКС, що послаблює його вплив на міжнародній арені. У своїй діяльності Міжнародний кримінальний суд стикається з дефіцитом фінансування та ресурсів, що обмежує його ефективність у розслідуваннях та покаранні злочинців.

Для подолання цих проблем необхідно проводити роботу, яка спрямована на збільшення числа держав, що приєдналися до Римського статуту, а також вдосконалення механізмів юрисдикції для боротьби з ухилянням від судового розгляду. Створювати альянси з міжнародними організаціями, такими як ООН, для забезпечення виконання рішень. Підвищувати обізнаність населення щодо ролі МКС у міжнародному праві та глобальній справедливості через освітні програми та публічні кампанії. Важливим є забезпечення належних ресурсів для суду, а також створення стабільної правової та організаційної структури для подальшої ефективної роботи.

Україна як суверенна та демократична держава робить важливі кроки в напрямку підтримання міжнародного кримінального правосуддя. Ратифікація Римського статуту, яка до червня 2024 року була призупинена формальним його підписанням, у далекому 2002 році стала знаковою подією, що засвідчила перед світовою спільнотою українське прагнення до міжнародної справедливості та щире сподівання на те, що кожен, винен у злочинах, отримає необхідне, достатнє та беззастережне покарання.

Міжнародний суд ООН є головним судовим органом Організації Об'єднаних Націй. Його компетенція охоплює вирішення міждержавних спорів щодо тлумачення міжнародних договорів, а також визначення порушень міжнародного та міжнародного кримінального права. Серед позовів проти РФ Україна ініціювала позов у 2017 році

щодо порушення Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму та Конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. А також позов 2022 року про заперечення Росією факту агресії, під приводом «запобігання геноциду», що є зловживанням положеннями Конвенції про геноцид. Росія подала зустрічний позов по цій справі. Тому Міжнародний суд ООН запросив Україну та Росію до 20 травня і 22 серпня 2025 року відповідно надати пояснення щодо прийнятності зустрічних позовів, поданих РФ у справі «Україна проти Росії», яка стосується звинувачень у геноциді у відповідності до Конвенції щодо запобігання цього злочину. Ці судові процеси дозволяють нашій державі не лише захищати власні інтереси на міжнародному рівні, а також формують нову правову практику застосування міжнародних договорів у контексті збройних конфліктів [5, с. 40-41].

Крім того, позитивні зміни торкнулися кримінального права та кримінального процесуального права. Відтак Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього» від 9 жовтня 2024 року № 4012-IX було внесено зміни до чинного Кримінального Кодексу України та доповнено ст. 31-1 «Кримінальна відповідальність військових командирів, інших осіб, які фактично діють як військові командири, та інших начальників».

У силу внесених змін кримінальне право отримало нову статтю, яка торкається питання відповідальності тих, хто має владний вплив на дії особового складу в армії та визначення нових суб'єктів кримінальної відповідальності за військові злочини зокрема:

- «військовий командир», під яким слід розуміти особу, яка на законних підставах уповноважена здійснювати командування та контроль над однією чи більше підлеглими особами, які беруть участь у бойових діях та належать до збройних сил держави;
- «інша особа, яка фактично діє як військовий командир», де слід розуміти особу, під владою та контролем якої у зв'язку з веденням бойових дій перебувають одна

чи більше підлеглих осіб, які беруть участь у бойових діях та не належать до збройних сил держави;

- «начальник» слід розуміти особу, не зазначену у пунктах 1 і 2 примітки до цієї статті, яка обіймає посаду чи перебуває в становищі, що надає владні повноваження (владу) та контроль над однією чи більше підлеглими особами [6].

Кримінальний процесуальний кодекс України теж зазнав суттєвих змін. Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом» було доповнено Кримінальний процесуальний кодекс Розділом IX² «Особливості співпраці з Міжнародним кримінальним судом».

Дія нового розділу поширюється тільки на співробітництво з Міжнародним кримінальним судом, для виконання мети поширення його юрисдикції на широке коло осіб (громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства), які на момент вчинення злочину, що підпадає під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду, були підпорядковані та/або діяли, з метою здійснення збройної агресії проти України, та/або на підставі рішень (наказів, розпоряджень тощо) посадових осіб, військового командування, або органів державної влади російської федерації, або іншої країни, що здійснювала агресію, або сприяла її здійсненню проти України [7].

Поряд з прагненням до справедливого кримінального переслідування суб'єктів міжнародної кримінальної злочинності не варто забувати про основні права людини, які є наріжним каменем у питанні балансу захищеності та порядку. Європейський суд з прав людини (далі ЄСПЛ) сьогодні є головним елементом системи захисту прав людини в Європі, але і він стикається з численними викликами, які потребують комплексних рішень. Одними із гострих проблем є невиконання рішень суду державами-членами Ради Європи, що створює проблему для забезпечення реального захисту прав людини. І хоча країни зобов'язані виконувати ці рішення, іноді це не відбувається через

політичні, правові або практичні обставини. Для покращення виконання рішень ЄСПЛ важливо посилити механізми контролю за виконанням.

Важливими кроками можуть бути посилення співпраці з державами-членами, створення більш чітких процедур на національному рівні та використання міжнародних організацій для забезпечення виконання рішень. Також країни-члени Ради Європи мають різні правові системи та культурні традиції. Це може призводити до труднощів у тлумаченні стандартів прав людини в контексті конкретних національних правових систем, що ускладнює ухвалення єдино правильного та справедливого рішення в конкретних справах. ЄСПЛ повинен активніше співпрацювати з національними судами, щоб забезпечити ефективне застосування рішень у конкретних країнах. Це дозволить уникнути розриву між міжнародними стандартами прав людини і національними правовими реаліями.

Як відомо, будь-який судовий процес завершується винесенням судового рішення. Однак не менш важливим аспектом є його належне та своєчасне виконання. Відповідно до статті 94 Статуту ООН 1945 року, кожна держава-член Організації Об'єднаних Націй зобов'язується виконувати рішення Міжнародного суду в тій справі, у якій вона є стороною. У разі невиконання такого рішення, інша сторона має право звернутися до Ради Безпеки, яка, за власною оцінкою, може надати рекомендації або вжити необхідних заходів для забезпечення виконання. Втім, із формулювань цієї норми випливає, що її характер є радше рекомендаційним, ніж зобов'язуючим, що підтверджується використанням таких фраз, як «може звернутися», «вважає за необхідне», «може зробити рекомендації», «може вжити заходів». Це створює юридичну невизначеність та дозволяє державам уникати виконання рішень Суду без суттєвих наслідків.

Подібні проблеми спостерігаються і в практиці Європейського суду з прав людини. Згідно з пунктом 1 частини 1 статті 66 Європейської конвенції з прав людини 1950 року, Високі Договірні Сторони зобов'язані виконувати остаточні рішення Суду в спра-

вах, де вони виступають сторонами. Проте в цьому положенні також відсутні конкретні механізми примусу чи санкції за невиконання рішень ЄСПЛ [8]. Це дозволяє окремим державам навмисно не адаптувати національне законодавство до міжнародних норм, що суттєво ускладнює реалізацію рішень.

Інші держави вдаються до ще радикальніших кроків — виходу з міжнародних організацій або відмови від визнання юрисдикції певних міжнародних судових інституцій. Подібні прогалини в механізмах контролю та примусу фактично нівелюють зусилля, спрямовані на утвердження справедливого міжнародного судочинства, адже отримання судового рішення є лише частиною процесу досягнення справедливості.

Саме тому виникає нагальна потреба у вдосконаленні міжнародних нормативно-правових актів, зокрема шляхом усунення правових неточностей, що дозволить підвищити ефективність виконання рішень міжнародних судів та забезпечити реальне втілення принципів правосуддя.

Для України виконання рішень та застосування судової практики ЄСПЛ уже давно набуло принципового значення та стало орієнтиром на європейські стандарти здійснення правосуддя та виконання судових рішень. Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року зазначено, що рішення ЄСПЛ є обов'язковим для виконання Україною відповідно до статті 46 Європейської конвенції з прав людини. Фактично прийняттям згаданого закону Україна офіційно у повній мірі взяла на себе беззастережне зобов'язання застосування національними судами при розгляді справ положень Європейської конвенції з прав людини 1950 р. з урахуванням судової практик ЄСПЛ та виконання його рішень [9].

В умовах російської агресії Україна подала декілька міждержавних скарг до Європейського Суду проти РФ, а також підтримує десятки тисяч індивідуальних звернень, які пов'язані з порушенням права на життя та заборони тортур; захопленням території, незаконними арештами; депор-

таціями, знищенням цивільної інфраструктури. Особливо значущим є рішення суду щодо визнання юрисдикції над подіями після 24 лютого 2022 року, незважаючи на вихід Росії з Ради Європи. Це створює прецеденти, які впливатимуть на правосуддя в зонах збройних конфліктів. Зокрема, Європейський суд з прав людини у Страсбурзі 25 червня 2024 року виніс остаточне рішення в позові України проти Росії щодо Криму і встановив численні порушення Росією прав людини на окупованому півострові. Великою перемогою України називають українські посадовці та правозахисники рішення ЄСПЛ у першій міждержавній справі «Україна проти Росії (щодо Криму)», у якому визнав уряд Росії та підконтрольних йому осіб відповідальними за систематичні порушення прав людини на тимчасово окупованому півострові [5, с. 41].

Окремої уваги заслуговує питання неупередженості та справедливості суддів. Не є таємницею, що судді міжнародних судів, попри свій високий статус і надані владні повноваження, залишаються звичайними людьми. Їхня діяльність нерідко стає об'єктом публічної критики, а на їхню адресу часто лунають різноманітні коментарі. У цьому контексті забезпечення безпеки, незалежності та захисту суддів є надзвичайно важливим для формування справедливої та ефективної судової системи.

Пункти 22 і 38 «Рекомендацій CM/Rec (2010)12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки» підкреслюють, що судді повинні залишатися незалежними та неупередженими в процесі ухвалення рішень. Вони мають діяти вільно, без жодних обмежень, тиску, впливу, погроз або прямого чи опосередкованого втручання з боку будь-яких органів влади, включаючи й саму судову систему [9]. Водночас наголошується, що ієрархічна структура судової влади не повинна ставити під загрозу незалежність суддів. Серед таких заходів передбачається забезпечення захисту як судів, так і самих суддів, які вже зазнали або потенційно можуть зазнати погроз чи насильства. Це свідчить про те, що фізична безпека суддів є невід'ємною умовою належного здійснення

правосуддя та ефективного функціонування судової системи.

Важливо звернути увагу на те, що повномасштабна війна росії проти України актуалізувала необхідність проведення реформи міжнародного та міжнародного кримінального права, зокрема посилення механізмів притягнення до відповідальності за агресію — що вже підтримано низкою держав і міжнародних організацій. Україна активно використовує трибуни Генеральної Асамблеї ООН, Ради Європи, ОБСЄ та інших форумів для поширення практики правової відповідальності, виступаючи за оновлення механізмів захисту миру й справедливості.

Також наша держава виступила каталізатором глобального руху за створення Спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину агресії РФ, який має на меті подолати прогалини в юрисдикції МКС і сформуванню нову модель відповідальності за агресію. У лютому 2025 року провідні юридичні експерти Єврокомісії, Європейської служби зовнішніх дій, Ради Європи, України та 37 держав заклали правові основи для створення Спеціального трибуналу з розгляду злочинів агресії проти України. Після початку роботи Спецтрибунал матиме повноваження притягувати до відповідальності російських політичних і військових лідерів, які несуть найбільшу відповідальність за злочин агресії.

Після створення Спеціального трибуналу зі злочинів агресії проти України українські державні органи зможуть передавати прокурору Спеціального трибуналу внутрішні розслідування та судові переслідування, пов'язані зі злочином агресії, а також передавати відповідну інформацію та докази, зібрані в рамках роботи Міжнародного центру з переслідування злочинів агресії (ІСРА).

Створення Трибуналу в межах інституційної структури Ради Європи, а також участь міжнародних суддів і застосування відповідного міжнародного права забезпечать проведення кримінальних проваджень із дотриманням найвищих процесуальних гарантій та норм міжнародного права у сфері прав людини.

Українські правоохоронні органи, громадянське суспільство та міжнародні експерти створили інноваційні цифрові платформи збору доказів воєнних злочинів, зокрема через механізми OSINT (відкритих джерел), що є новим словом у міжнародному кримінальному процесі. Так, з початком збройної агресії Росії проти України OSINT перетворився на один із головних інструментів для фіксації воєнних злочинів.

Соціальні мережі, блоги, супутникові знімки та журналістські розслідування стали важливими джерелами інформації, які використовуються для збору доказів порушень прав людини та воєнних злочинів. Активну роль у цьому процесі відіграє громадянське суспільство України, яке взаємодіє з правоохоронними структурами та міжнародними організаціями. Такий підхід дозволяє документувати злочини навіть тоді, коли фізичний доступ до місця подій ускладнений або неможливий через бойові дії чи окупацію.

Висновки

Повноправне членство України як учасниці Римського статуту відкриває простір для правової роботи юристів, щодо висвітлення актуальних проблем, з яким стикається українське суспільство та вище політичне керівництво країни. Можливість поглибленої співпраці з Міжнародним кримінальним судом є гарантією на успіх у сфері кримінального переслідування винних осіб. Але, як часто буває, шлях до звершень тернистий та дуже важкий. Імплементация міжнародного законодавства з урахуванням передових позицій правозастосування вимагає проведення великого пласту роботи в напрямку як теоретичного висвітлення сучасних проблем, так і пошуку практичних шляхів для їх вирішення.

Міжнародні судові інституції, зокрема Міжнародний суд ООН, Європейський суд з прав людини та Міжнародний кримінальний суд, потребують структурної модернізації з метою підвищення прозорості, оперативності та підзвітності своїх рішень. Відсутність ефективних механізмів реалізації рішень міжнародних судів підриває їхню легітимність. Тому слід створити механізми примусового виконання рішень із залучен-

ням ООН та регіональних організацій. Потрібна реформа, яка б гарантувала доступ до міжнародного правосуддя не лише для держав, але й для індивідів, меншин і народів, які зазнають порушень прав на глобальному рівні.

Вважаємо необхідним зміцнити механізми комплементарності, які дозволять міжнародному правосуддю ефективно співпрацювати з національними системами, уникаючи дублювання та конфліктів юрисдикцій. Крім того, впровадження електронного правосуддя, онлайн-доступу до матеріалів справ та трансляцій засідань для забезпечення відкритості та суспільного контролю.

Сучасна міжнародна судова система потребує комплексного вдосконалення — як у частині розширення юрисдикції й спрощення процедур звернення, так і в аспекті гарантування виконання ухвалених рішень. Лише посилення координації між міжнародними установами, розвиток дієвих механізмів примусу та забезпечення рівного доступу до правосуддя для всіх учасників міжнародного співтовариства дозволять реалізувати базовий принцип верховенства права й утвердять міжнародний правопорядок, побудований на повазі до прав людини й мирному розв'язанні конфліктів.

Завершуючи, можна визначити, що український досвід боротьби з гібридними формами агресії, включно з інформаційними атаками, кіберзлочинами та економічною дестабілізацією, сприяє оновленню підходів до кваліфікації нових форм міжнародних злочинів, а також удосконалення організаційно-правових механізмів здійснення міжнародного правосуддя.

Література

1. Декларація про принципи міжнародного права 1970 р. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/140050_140050

2. Статут Організації Об'єднаних Націй 1945 р. URL: https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82_%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%9E%D0%B1%27%D1%94%D0%B4%D0%BD%D0%B0%D0%BD%

[D0%B8%D1%85_%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9](https://zakononline.com.ua/documents/show/140050_140050)

3. Верба І.О. Міжнародні стандарти права на доступ до правосуддя: поняття та ознаки. Актуальні проблеми державотворення правотворення та правозастосування: матеріали наук. семінару (м. Дніпро, 8 грудня 2017 р.). - Дніпро: ДДУВС, 2018. - с-66 URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/2896/1/10.pdf>

4. Римський статут Міжнародного кримінального суду: ратифікація від 21 серпня 2024 року № 995_588. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

5. Пахнін М.Л. Міжнародна судова співпраця України: внесок у зміцнення глобальної системи правосуддя // Міжнародний кримінальний суд і Україна: шлях до справедливості. матеріали міжнарод. круглого столу (Харків, 23 квітня 2025 р.) [редкол.: М. Л. Пахнін, В.П. Ємельянов, В. Л. Давиденко та ін.]; ННІ № 5, Харків: ХНУВС, 2025. С. 40-42.

6. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього. Закон України від 9 жовтня 2024 року № 4012-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4012-20#Text>

7. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом. Закон України від 3 травня 2022 року № 2236-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2236-20#Text>

8. Європейська конвенція прав людини 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

9. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини. Закон України від 23 лютого 2006 року N 3477-IV .URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

10. Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи Державам - членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38#Text.

Sviatoslav Prokodyanchy,
Master's degree student, Kharkiv National
University of Internal Affairs
<https://orcid.org/0009-0003-3346-5533>

Viktoriia Davydenko,
Professor of the Department of Criminal Law
and Criminology, PhD in Law, Kharkiv National
University of Internal Affairs
<https://orcid.org/0000-0002-8175-7026>

UKRAINE AND INTERNATIONAL JUSTICE: A CATALYST FOR GLOBAL ISSUES

The world legal order is a goal that all democratic states strive for. The creation of a safe society, ensuring effective diplomacy, and transparent cross-border cooperation are key values that the international community aims to approach.

History preserves examples of gross human rights violations under anti-democratic regimes. Periods of acute international tension that threatened the peaceful coexistence of humanity are also not forgotten. Such crises in the usual course of life have forced the world to seek effective ways to counter these challenges. This is how the formation of international organizations, the creation of human rights and monitoring structures, as well as the development of the international justice system began.

In the context of Russian aggression, Ukraine, as a state defending its sovereignty and territorial integrity, is increasingly turning to international judicial institutions to realize the right to justice and hold perpetrators accountable. Despite difficulties in accessing international justice, legal and technical barriers, as well as problems with the implementation of decisions of international judicial bodies, the Ukrainian side makes every effort to create a transparent and effective legal protection system at the international level.

The article presents a contemporary analysis of international and national legislation, emphasizing the importance of studying the basic norms of international criminal law, which allow forecasting the dynamics of bringing national legislation closer to global standards and provide recommendations for optimizing and accelerating this process.

Significant attention is devoted to studying the specifics of appealing to international courts; the main problems arising in the process of such appeals are identified; changes to the Criminal Code and the Criminal Procedure Code of Ukraine in the context of access to international justice are analyzed; and recommendations are given for the formation of mechanisms to resolve these issues.

The ethical criteria of judicial activity are studied. Attention is drawn to international standards regulating the behavior and integrity of judges as the main guarantors of independent justice.

The modern international judicial system requires comprehensive improvement — both in terms of expanding jurisdiction and simplifying appeal procedures, as well as ensuring the enforcement of adopted decisions. Only strengthening coordination among international institutions, developing effective enforcement mechanisms, and ensuring equal access to justice for all participants in the international community will enable the realization of the fundamental principle of the rule of law and establish an international legal order built on respect for human rights and peaceful conflict resolution.

Keywords. International justice, International criminal court, ratification, implementation, international treaty, national legislation, crimes, legal order.